

ALV
zaterdag
27 sept 2025

Zuidwester

IVN Zuidwest Veluwezoom - zomer 2025 - jaargang 39

Informatiecentrum Renkums Beekdal 10 jaar

In de ban van de bever

Vissen in het bos

ivn natuur
educatie

Namen en adressen

IVN werkt aan een duurzame samenleving. Door mensen zelf in aanraking te brengen met de natuur worden zij zich pas echt bewust van de waarde ervan. Daarom laten wij jong en oud de natuur van dichtbij beleven.

Voorzitter

Henny Tax, 06 - 16 37 27 58,
henny.tax@gmail.com

Secretaris

Albert Bos, albert.bos@hetnet.nl, 06 - 26 61 63 54,
Beukenlaan 21, 6862 HS Oosterbeek

Penningmeester

Con van Regteren, 06 - 11 62 52 11,
jsvanregteren@gmail.com

Bestuurslid

Folchert van Dijken, f.r.van.dijken@outlook.com,
0317 - 31 01 05

Werkgroep Landschapsonderhoud

Albert Smit, smit.albert52@gmail.com, 06 - 53 65 89 50

Redactie Zuidwester, redactie.zw@gmail.com

Simone Saarloos, simonesaarloos@gmail.com,
06 - 55 15 69 18

Ledenadministratie en bezorging Zuidwester

Wim Chardon, wim.chardon@gmail.com, 0317 - 31 94 90

Werkgroep PR en website

Albert Bos, albert.bos@hetnet.nl, 06 - 26 61 63 54

Werkgroepen Beken en sprengen

Werkgroep Beken en sprengen Renkums beekdal, Ruud Schaafsma, ruud.schaafsma@gmail.com, 0317 - 31 51 17

Werkgroep Beken en sprengen Heelsumse beek, Wiebe Selders, 026 - 334 18 25 / 06 - 27 10 38 31, wiebe.selders@hetnet.nl

Werkgroep Beken en sprengen Oorsprongbeek/Gielenbeek, Hans van Leeuwen, 026 - 333 31 39 / 06 - 12 42 03 23, leeu9362@planet.nl

Landgoed-werkgroep De Kamp

Maarten Kubbe, 06 - 41 99 82 12, mkubbe@yahoo.com

Werkgroep Jufferswaard

Hermien Mijnen, 06 - 10 64 85 80, hermien.mijnen@outlook.com

Werkgroep Zomp

Johanneke Sanders, johanneke.sanders@xs4all.nl,
026 - 334 30 77

Heemtuin De Zomp

Ingang Fangmanweg/hoek Dam, Oosterbeek

Vogelwerkgroep

Els Roode, els.frank@planet.nl, 0317 - 31 82 12

Werkgroep NME

Ineke Puijk, inekepuijk@yahoo.com, 0317 - 41 75 75

Werkgroep Natuur en zorg

Mary de Jong, mary-dejong@hotmail.com,
06 - 40 95 46 37

Werkgroep Renkumse duizendknoopbrigade

Henny Tax, 06 - 16 37 27 58,
renkumseduizendknoopbrigade@outlook.com

Werkgroep Vleermuizen

Folchert van Dijken, f.r.van.dijken@outlook.com,
0317 - 31 01 05

IVN Gelderland

Oude Kraan 72, 6811 LL Arnhem, 026 - 351 29 27

E-mail: gelderland@ivn.nl

Website: www.ivn.nl/provincies/gelderland/

Medewerkers IVN Gelderland: www.ivn.nl/provincies/gelderland/medewerkers-ivn-gelderland/

IVN landelijk bureau

Plantage Middenlaan 2C, Postbus 20123, 1000 HC Amsterdam, 020 - 622 81 15

Lidmaatschap IVN Zuidwest Veluwezoom

Contributie: € 25,- per jaar. Om lid te worden klik je op 'Lid worden' op de internetsite ivn.nl. Vul daar het aanmeldformulier in en kies als afdeling 'Zuidwest Veluwezoom'.

Als lid ontvang je vier keer per jaar het afdelingsblad Zuidwester en vier keer per jaar het landelijke blad Mens en Natuur.

Kikker. Foto: Maria van Kempen

Foto's

De foto's op de voorpagina van deze Zuidwester zijn van Edith Gerritsma (zonnebloemen) en Karel Noy (libellen). Ook de foto op de achterzijde maakte Edith.

IVN Zuidwest Veluwezoom - zomer 2025 - jaargang 39

Van de voorzitter

Defensie heeft zijn ei gelegd. Er komen meer vliegbewegingen boven de Veluwe, er wordt meer geoefend en er komen hier meer militairen. Maar er vallen geen zware bommen op de heide bij het Rozendaalse Veld. De krant liet blije gezichten zien van de omwonenden. En de maatregelen lijken een breed draagvlak te hebben, omdat wij ons moeten verdedigen tegen bedreigingen uit het oosten. Onhoorbaar was het kritisch geluid over de verstoren van planten en dieren op de Veluwe door de extra oefeningen. Mensen kunnen klagen en vergoeding eisen voor schade, maar de natuur heeft geen rechten en kan geen letseladvocaat inhuren.

Wel positief was de bijeenkomst in Wolfheze over plannen voor het grondgebruik rondom de Boschhoeve. De provincie wil een heidegebied en schraalgrasland ontwikkelen. Hiermee kan een verbindingszone ontstaan tussen de Reyerskamp en de Renkumse en Doorwerthse heide.

Het IVN-bestuur hoopt dat er ook ruimte komt voor een voedselbos en akkertjes met kringlooplandbouw, omdat dit de biodiversiteit in het gebied bevordert.

Laatst liep ik met bedrijfsmensen in een bos. Zij waren vol bewondering over de prachtige stromende beken en reusachtige groene beuken. Dat straalt rust uit na een drukke studiedag. Mijn verhalen over verdwijnende planten en insecten vonden weinig weerklank. Stikstof en klimaat spreken niet meer aan. Dan zijn ecologen maar zeurpieten. Het is toch heerlijk zomerweer al zo vroeg in het voorjaar. En de vogels fluiten nog. Dalende verkoopcijfers spraken hen meer aan dan een dalende grondwaterstand. IVN heeft voorlopig nog een taak voor natuureducatie!

Onlangs was er feest: de Stichting Renkums Beekdal bestaat 10 jaar. Wij feliciteren hen met hun zinvolle werk en talrijke vrijwilligers. In deze Zuidwester staat meer over de start van deze stichting in een interview met onze oud-voorzitter Els van 't Hof.

Helaas kon de ALV-excursie dit voorjaar niet doorgaan. We tillen hem over de zomer heen naar **zaterdagochtend 27 september**. Zet deze datum alvast in je agenda. De Golfbaan in Heelsum zal met een wandeling laten zien hoe hun baan natuurvriendelijk is ingericht en een tehuis is voor veel soorten planten en dieren.

Ik wens de lezers een prettige zomer. Henny Tax

Inhoud

- 3 Van de voorzitter
- 4 Informatiecentrum Renkums Beekdal 10 jaar
- 5 Roos naar de gallenmiezen
- 6 Krijgen de Renkumse beken een stem?
- 7 Natuur rond de Boschhoeve
- 8/9 In de ban van de bever
- 10 Het is wat het is
- 11 SoortenKijker
- 12 Weidebeekjuffer
- 13 Het swingt in de wilde wingerd
- 14 Vissen in het bos
- 15 Kort van stuk

Colofon

Redactie:

Albert Bos, Mary de Jong, Maria van Kempen, Edith Gerritsma en Simone Saarloos

Drukker:

Editoo B.V. te Veenendaal

Redactieadres:

Simone Saarloos

Gelria 3

6871 EE Renkum

06 55 15 69 18

simonesaarloos@gmail.com

De uiterste inzenddatum van kopij voor het herfstnummer is 21 augustus 2025.

Informatiecentrum Renkums Beekdal 10 jaar

AUTEUR EN FOTO'S: MARIA VAN KEMPEN

Tien jaar geleden is de Stichting Renkums Beekdal opgericht. Els van 't Hof was als voorzitter van IVN Zuidwest Veluwezoom een belangrijke spil in dit proces. Daarom heb ik Els gevraagd of ik langs kon komen voor een interview. Els wilde er graag aan meewerken.

Bij haar aangekomen lag gelijk de vraag op tafel: Hoe was het tien jaar geleden daar op de plek waar nu het Informatiecentrum is? Het huidige Boscafé was toen een klein informatiecentrum van Staatsbosbeheer. Het huidige informatiecentrum was hun werkschuur. De kapschuur was voor materialen voor vrijwilligers. Voor mensen als Els was het duidelijk dat hier een modern informatiecentrum moest komen. Een architect heeft het nieuwe informatiecentrum in de werkschuur ontworpen. De indeling ervan is na tien jaar nog ongewijzigd. Als je erop let, zie je een 'raar middenwandje', maar voor een tentoonstelling is het bijzonder praktisch. Speels is ook het kraaiennest op de eerste verdieping. Daar kun je door het raam naar drie kanten uitkijken over het beekdal.

De ontwikkeling van het informatiecentrum en de opslagruimte in beheer van de jonge Stichting Renkums Beekdal ging niet bepaald vanzelf. Els maakte als ex-raadslid gebruik van haar netwerk. Samen met Dirk van Uiter, ex-wethouder, Hein Dielissen van Staatsbosbeheer en een geweldige architect is het nieuwe informatiecentrum gerealiseerd.

Vroeger kwam ik weleens in het oude informatiecentrum. Ik weet nog hoe weinig daar toen te beleven was. In een donkere ruimte kon je een bekertje koffie kopen uit een automaat. Ik herinner me niet dat er verder veel te zien was, maar dat kan aan mijn geheugen liggen. Hoe anders is het nu met de levendige drukte op een zomerse dag!

De doelstelling van de Stichting was: het oprichten en het in stand houden van een informatiecentrum, waarin informatie, educatie en participatie de hoofdrol spelen door verspreiden van kennis over de geschiedenis rondom het Renkums beekdal en geven van educatie en informatie aan kinderen en volwassenen.

Ik vraag Els of de doelstelling van toen bereikt is. Ja zeker: al meteen in 2015 neemt de Stichting de NME (natuur- en milieueducatie voor basisschoolleerlingen) over van de gemeente. Ineke Puik heeft dit vanaf het begin opgepakt en verder uitgebreid. Ook de onlangs vernieuwde waterspeelplaats en het kabouterpad zijn er al vanaf het eerste uur. Wim Braakhekke organiseert lezingen voor volwassenen. Het informatiecentrum draait op talrijke vrijwilligers. In het bijgebouw staan materialen van IVN-vrijwil-

ligers die aan de beken werken en er staat gereedschap voor onderhoud van de boomgaard. Het mussennest is in gebruik voor vergaderingen en regelmatig knutselen groepen kinderen daar met natuurlijke materialen. De ontwikkelingen zijn natuurlijk doorgegaan, nadat Els in 2015 afscheid nam. Bij dat afscheid heeft ze als cadeau een eigen appelboom bij de parkeerplaats gekregen, een Els-star, die nu appels draagt! De oudste vrijwilliger heeft toen ook, samen met de kleinkinderen van Els, de waterspeelplaats in gebruik genomen.

Ik vraag ten slotte of ik iets niet gevraagd heb dat wel belangrijk is. "De samenwerking tussen het informatiecentrum en het Boscafé is een groot succes gebleken," zegt Els, en verder "Continuïteit is zo belangrijk. En dat is met het huidige aantal vrijwilligers meer dan gelukt!"

Roos naar de gallenmiezen

AUTEUR EN FOTO'S: EDITH GERRITSMa

Het begon als een vrolijk klein rozegroen pluisje op het blad van onze wilde roos, alsof er feestelijk een piepklein slingertje was opgehangen. Een week later hing het er echter nog steeds en leek het zelfs iets groter geworden. Tijd om het geval eens van dichtbij te bekijken.

Niet alleen bovenop het blad zat er een pluisje met haren die van diep rood naar oranje en geel kleurden, maar ook aan de onderkant van het blad. Naarmate de zomer vorderde, transformeerde het pluisje tot een groene, harige bol die langzaam maar zeker de bladeren van de roos begon weg te drukken. Het leek een beetje op een heksenbezem in een boom, maar dan veel kleurrijker. Waar heksenbezems echter woekeringen zijn die veroorzaakt worden door schimmels, is hier een heuse piepkleine architect aan het werk: de rozenmosgalwesp (*Diplolepis rosae*). Dit minuscule beestje, een kleine halve centimeter groot, vliegt eind mei uit en zet dan haar eitjes af in zijknoppen van rozen zoals de egelantier en de hondsroos. Het spuit daarbij een hormoonverstorend stofje in de plant. De plant reageert daarop met de ontwikkeling van wildgroei dat als een soort beschermend hulsje om het eitje van de galwesp heen groeit, de zogenaamde rozenmosgal, ook bekend als bedeguaargal of slaapappel. Uit dat eitje komt vervolgens een larve die beschermd wordt door het huisje dat de roos zojuist speciaal voor het beestje heeft aangelegd. In de gal bevinden zich kleine kamertjes waar de larven veilig groeien. Zij voeden zich de rest van het jaar binnen hun beschermende woning met de weefsels van de plant. In de herfst verhout de gal, maar blijft stevig aan de struik hangen. De larven overwinteren en verpop-

pen in het voorjaar, waarna een nieuwe generatie galwespen uitvliegt en de cyclus opnieuw begint. De mosgal is niet alleen een veilige haven voor de larven van de rozenmosgalwesp, maar biedt later onderdak aan allerlei kleine diertjes die zich in de oude, verhoutte structuren nestelen. Zo wordt een gal, die ooit begon als een reactie op een parasiet, uiteindelijk een schuilplaats voor talloze andere bewoners van de tuin.

Niet alleen galwespen kunnen gallen veroorzaken. Ook mijten, spinnen, kevers, bladluizen en zelfs schimmels en bacteriën hebben een vergelijkbaar effect. Elk van hen laat een specifieke afdruk achter: de vorm en structuur van de gal is altijd kenmerkend voor het organisme dat haar veroorzaakt. De cijfers verschillen nogal: van 400 tot zo'n 1400 soorten in ons land. De bekendste gallen bevinden zich op eiken. Denk aan de ronde galappeltjes onder eikenbladeren, ongeveer twee centimeter groot en licht stoppelig. Ook hier groeit een larve uit tot volwassen galwesp, die uiteindelijk haar huisje verlaat.

Wij hebben in ieder geval veel plezier gehad van de vrolijk gekleurde creaties in de toch al zo weelderig groeiende wilde roos. Iedere keer was het weer een verrukking om te zien hoe de natuur zulke prachtige kleuren, vormen en structuren kan creëren en dat allemaal om zo'n klein insectje van dienst te zijn.

Meer weten over gallen?

W.M. Docters van Leeuwen & Dr. Hans C. Roskam. *Gallenboek; Overzicht van door dieren en planten veroorzaakte Nederlandse gallen*. Ook de moeite waard is de informatieve website www.plantengallen.com.

Krijgen de Renkumse beken een stem?

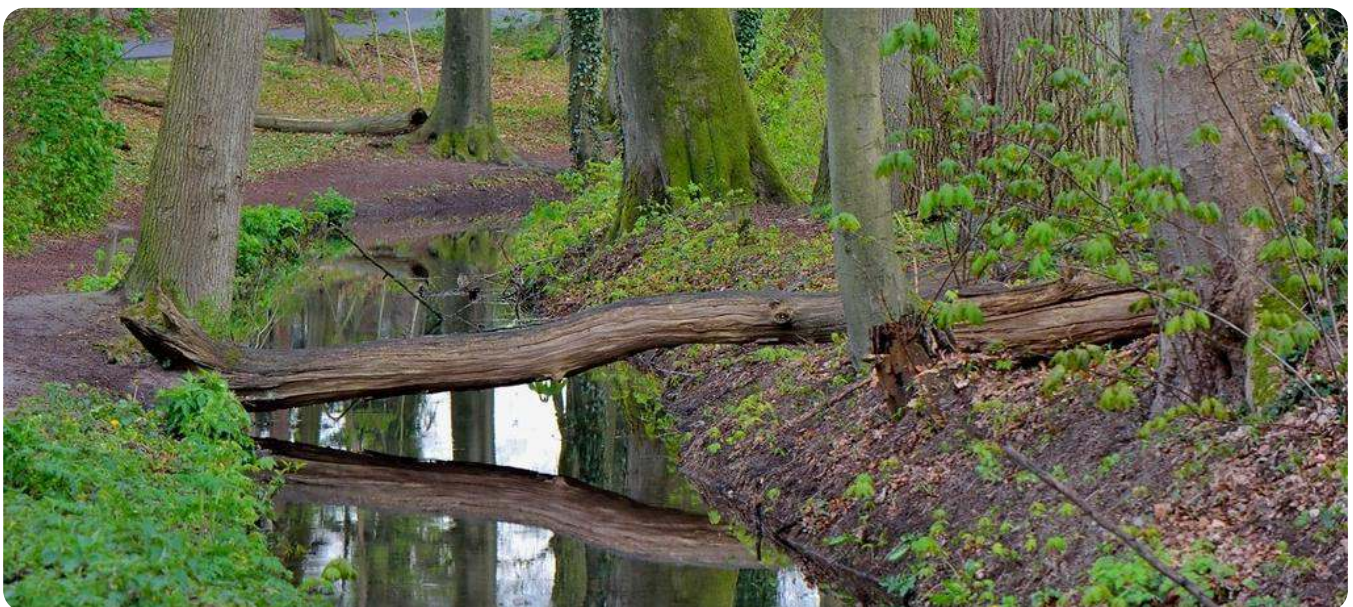
AUTEUR: PATRICIA WAGENMAKERS, VOORZITTER KNNV WAGENINGEN E.O.
FOTO: JAN VISSER

Al vele jaren zetten mensen zich in voor het stroomgebied van de Renkumse en Heelsumse beken. Een mijlpaal was de ontruiming van het industrieterrein Beukenlaan in 2013, waardoor het beekdal weer een geheel werd. Het was een groot succes. Maar voor de toekomst is meer nodig. Op papier liggen er adviezen van het Burgerinitiatief Gletsjerparadijs en de Omgevingsvisie. Volgens de Kaderrichtlijn Water (KRW) moet het watersysteem in 2027 op orde zijn, maar de tussenevaluatie KRW geeft aan dat dit vermoedelijk niet gaat lukken. Er moet nog veel gebeuren om de waterkwaliteit en -kwantiteit te verbeteren. Verdroging is een continue bedreiging, afgezien van vorig jaar, toen het pakweg anderhalf keer zoveel geregend heeft als normaal. Dat heeft de natuur goed gedaan. Maar van structurele verbetering van de waterhuishouding en van robuust natuurherstel is nog geen sprake. Economische belangen wegen in de praktijk vaak zwaarder.

Wat kun je daartegen doen? Daarover ging het op de inspiratieavond van 3 april in Wolfheze, georganiseerd door KNNV, IVN en de Stichting Renkums Beekdal. Ooit hadden onze voorouders meer respect voor de natuur, zoals we dat nu nog bij inheemse volken zien. Maar als rationele westerlingen hebben wij van de natuur een object gemaakt. Het grondwater waarmee de beken worden gevoed, heeft nut als bron voor drinkwater en industrie. De omringende natuur is nuttig voor de recreatie en de bedrijven die daaraan verdienen. Zo zetten we de mens boven de natuur. Maar dat hoeft niet zo te blijven. Ten-

slotte is het ook normaal geworden dat vrouwen kiesrecht hebben (sinds 1919), dat getrouwde vrouwen handelingsbekwaam zijn (sinds 1956) of dat kinderen rechten hebben (sinds 1989). Zelfs bedrijven zijn een rechtspersoon en daarmee handelingsbekwaam. Wat als je beken of rivieren ziet als levende wezens, die ook rechten hebben? Dit is wat de stichting Rechten van de Natuur (<https://www.rechtenvandenatuur.org/>) nastreeft. Het idee leeft erg in ons land. In Nederland is de gemeente Eijsden--Margraten het verst gekomen. Daar heeft de raad een motie aangenomen om de natuur rechten te geven. Samen met de WUR onderzoeken ze nu hoe ze dat moeten vormgeven. Ook op andere locaties worden moties opgesteld, soms door besturen van het waterschap, soms door politieke partijen. De meeste worden tot nu toe aangehouden of afgewezen. Ook de Provincie Gelderland heeft een motie van deze strekking afgewezen, omdat zij vindt dat de natuur al genoeg juridisch beschermd is. Zo lastig wordt het dus als je het juridische pad op gaat. Ook de focus op indicatorsoorten kan verkeerd werken, alsof het alleen om die soorten gaat. Terwijl het in feite gaat om de vanzelfsprekendheid waarmee mensen met respect omgaan met de gehele natuur, onze leefomgeving. Waarbij een beek of een natuurgebied geen object meer is, maar een levend wezen.

Volgens de aanwezigen bij de inspiratieavond zijn rechten voor de natuur een mooie ambitie, maar is het een te grote stap om die al bij de overheid af te dwingen. In de eerste plaats hebben we verhalen nodig om mensen enthousiast te maken voor het idee. Wim Eikelboom is zo iemand die dat doet. Letterlijk voert hij het woord namens de IJssel en maakt van de rivier een persoonlijkheid. Hij

doet dat op inspraakavonden of in de media, maar ook nodigt hij mensen uit om uitdrukking te geven aan hun band met de IJssel. Je kunt bijvoorbeeld een brief schrijven aan de IJssel en posten via rode brievenbusjes langs de dijk. Die brieven beginnen verrassend vaak met 'lieve IJssel'. Natuurbehoud, met andere woorden, begint met het scheppen van betrokkenheid.

Op de inspiratieavond hebben we een poging gedaan om ons in de beken te verplaatsen. Wat zouden die willen, mochten ze kunnen spreken? Het blijft natuurlijk een menselijk perspectief, maar toch, via een denkbeeldige beekbedding op de grond kwamen er veel ideeën naar voren, van een beek gevuld met water, met leven, tot aan ecologische verbindingen van het beekdal met de Rijn. Liefst ook een beter beheer van de recreatiedruk. En Parenco kwam uiteraard langs. Kan dat niet eens anders? Het vervolg wordt dat we als KNNV samen met IVN Zuidwest Veluwezoom en de Stichting Renkums Beekdal in gesprek gaan met de bestuurders (drie gemeenten, provincie en waterschap). We bieden aan om samen met hen ervoor te zorgen dat zij hun doelen halen op het gebied van water en natuur. Dat lijkt ze nu niet te lukken, dus we nemen aan dat ze blij zijn met ons aanbod. We hebben ervaring opgedaan met het Burgerinitiatief Gletsjerparadijs, waarin honderden betrokkenen zijn gehoord.

Ook kunnen we bijvoorbeeld verkennen hoe het is om een Beekdal-zoöperatie te starten. Een zoöperatie is een organisatie die ook de belangen van niet-menselijk leven onderdeel maakt van de besluitvorming, vernoemd naar het Griekse zoë, 'leven'. In Nederland zijn er al twintig bedrijven en organisaties die dat in praktijk brengen via een 'spreker voor de levenden' in hun bestuur (zie <https://zoop.earth/nl/>).

Of we vormen het Burgerinitiatief om naar een natuurbestuur dat zich gevraagd en ongevraagd laat horen. Als KNNV hebben we de kennis om de natuurontwikkelingen in het gebied te monitoren. Het IVN en de Stichting zijn goed in educatie en de Stichting heeft ook de capaciteiten om overleggen met bestuurders te organiseren. Er zijn er in april al twee geweest, een met het algemeen bestuur van het waterschap en een met Provinciale Staten. Op 21 mei neemt de Provincie een besluit over de verbetering van gebiedsprocessen, in het bijzonder die van het Renkums beekdal. Aansluitend organiseert de Stichting in De Beken een avond over de gevolgen van het provinciebesluit. Uiteindelijk willen wij dat er recht wordt gedaan aan wat de natuur nodig heeft. Daarmee creëren we een robuustere natuur, die tegen een stootje kan, hetzij van weersextremen, hetzij van recreanten, hetzij van andere, deels onvoorziene omstandigheden. Hoe het eindresultaat er precies uit gaat zien, dat weten we nog niet, maar we willen het experiment aangaan. In ieder geval zetten we een significante stap vooruit!

Voor een compleet verslag van de avond zie <https://www.renkumsbeekdal.nl/eenstem-voor-de-renkumse-en-heelsumse-beken/>.

Natuur rond Boschhoeve

AUTEUR: ALBERT BOS. FOTO: MAARTEN VAN HOUTEN

Provincie Gelderland schrijft:

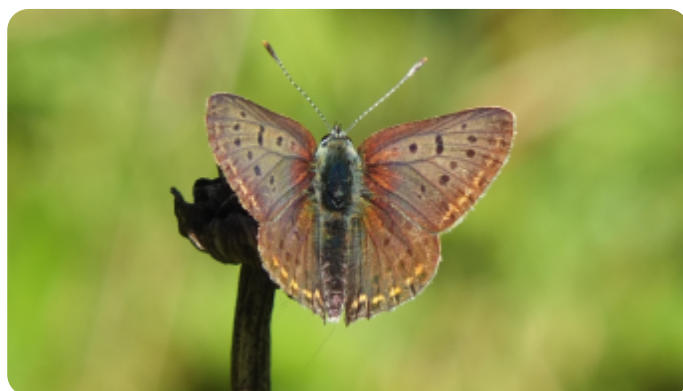
'Rond kwekerij en tuin De Boschhoeve in Wolfheze gaan we 68 hectare voormalige landbouwgrond omvormen naar natuur. Door de Reijerscamp met de Wolfhezerheide en de Doorwerthse Heide te verbinden, creëren we een robuuster heidelandschap op de Veluwe. Dat is goed voor de bijzondere planten- en diersoorten die er leven.' (www.gelderland.nl/themas/natuur/gelderse-natuurgebieden/boschhoeve).

Naar aanleiding van de uitnodiging schreef ik:

'Helaas kon ik niet deelnemen aan de informatieavond. – Graag vraag ik uw aandacht voor de Vlinder-V in Wolfheze, zoals deze bij ons bekend is en al heel lang door de werkgroep Landschapsonderhoud van IVN Zuidwest Veluwezoom open wordt gehouden. De Vlinder V zoals we deze al jaren kennen, vormt de migratiecorridor tussen de Reijerscamp ten noorden van de spoorweg en het gebied rond De Boschhoeve. In ons magazine de Zuidwester gaf ik een korte uitleg over de voorziening die we al vele jaren in stand houden. Lees hierover op pagina 14 van de Zuidwester, najaar 2018 (<https://tinyurl.com/y43n7924>).'

Vanuit Project Gebiedsontwikkeling & Uitvoering provincie Gelderland reactie:

'Fijn om te lezen dat het project Vlinder-V goed aansluit bij onze doelstellingen in het gebied. Ook het artikel in het bijgevoegde blad was interessant. De natuurontwikkeling in Wolfheze richt zich op het realiseren van een ecologische verbinding tussen Reijerskamp en de Boschhoeve. We werken aan een robuuste verbinding die aantrekkelijk is voor een breed scala aan doelsoorten, waaronder ook vlinders. In het gebied leggen we onder andere kruiden- en faunarijk grasland aan, evenals droge heide, een agro-ecologische akker en een fauna-akker. Dat sluit volgens ons goed aan bij de ontwikkeling waar jullie mee bezig zijn. Als IVN wil meedenken vanuit de bestaande praktijkkennis, gaan we daar graag over in gesprek.'

In de ban van de bever

werkgroep Jufferswaard op beverexcursie met Britt van Zelst

Bever. Foto: IVN Elsloo

Eind maart sloot de werkgroep Jufferswaard het seizoen af met een excursie onder leiding van beverexpert Britt van Zelst. Tijdens de werkdagen waren we in de ban geraakt van de flink knagende en bouwende bevers. We kregen antwoord op heel veel vragen!

Succesvolle comeback

Onze gids begon haar verhaal met het uitsterven van de bever in Nederland in 1826. Hij werd bejaagd vanwege zijn pels (beverbont), bevergeil (in parfums, alternatief voor vanille), schade aan gewassen (vooral mais en suikerbieten) én hij stond vrijdags als 'vis' op het menu van katholieken...

In 1988 werd de bever geherintroduceerd en vanuit de Biesbosch, de Gelderse Poort, Duitsland en België koloniseerde hij bijna heel Nederland. Er zijn nu ongeveer 6000 bevers en hun aantal neemt nog toe. Vooral in noord Nederland is nog plek, zelfs de Waddeneilanden mogen op termijn bevers verwachten!

Bijzondere aanpassingen

Knagende bever. Foto: Karel Noy

Onze gids liet zien hoe mooi de bever is aangepast op het Nederlandse waterlandschap. Met zijn pels van dik, kort onderhaar en lang bovenhaar, is hij zo goed als 'waterdicht'. Tussen de nagels van zijn achterpoten zitten vliezen en zijn platte staart dient als roer. Ook handig: de bever heeft dubbele oogleden en dubbele lippen zodat hij onder water goed kan zien en kan eten zonder water binnen te krijgen. Een bever kan ongeveer 15 minuten onder water blijven en op een dag tientallen kilometers zwemen.

Op land kan hij minder goed uit de voeten, daar gebruikt hij zijn staart om op te zitten zodat hij lekker kan zitten knagen. Dat doet hij met tanden die altijd doorgroeien en diep vergroeid zitten in het kaakbot. Met de onderste hakt hij en met de boventanden schraapt hij. De bast van wilgen en populieren is zijn favoriete voedsel, evenals de bladen, knoppen en twijgen. Bomen helemaal omknagen doet hij voor bouw materiaal en om bij de bovenste zachte takken te komen.

Beverdam. Jufferswaard, Veerweg. Foto: werkgroep Jufferswaard

Huiselijk leven

Afgelopen winter zag de werkgroep eerst een dammetje en later een burcht verschijnen. Het werk van één bever of een hele familie? Wat gebeurde daar allemaal?

Britt legde uit dat dit zeker het werk is van een familie. Want een burcht bouwen gebeurt alleen met een vaste partner. Van de burcht is alleen de stapel stammen te zien maar eronder zit een heel stelsel van holen met een ingang onder water. Daarnaast zijn er in de omgeving nog 'bijburchten'. Deze worden gebruikt als uitwijkgelegenheid bij hoog water en als verblijfplaats voor puberende beverjongen.

In de burcht worden in juni 2 á 3 jongen geboren. Britt vertelde hierover een leuk weetje. Waarom zwemmen de

jongen niet gewoon het hol uit? Dat komt doordat ze de eerste 4 á 5 weken zoveel gas in hun buik hebben dat ze blijven drijven en dus de onder water gelegen uitgang niet uitkunnen. Dat lukt pas na het laten van flink wat scheten!

De jongen helpen een jaar mee met het opvoeden van de volgende generatie. Maar daarna moeten ze het huis uit, op zoek naar een eigen territorium en partner. Voor het verwerven van een territorium moet soms flink worden gevochten, met lelijke bijtonden tot gevolg. De beverpopulatie kent nogal wat alleenstaanden zonder vaste woon- en verblijfplaats, de z.g. 'zwervers'.

Tip: ruik onderaan een beverglijbaan eens naar bevergeil, daar markeren ze hun territorium. Het is een beetje vanille-, smeerolie-achtige lucht.

Sleutelsoort

De natuurlijke ontwikkeling in een gebied als de Jufferswaard is verbossing, maar de bever brengt meer openheid en variatie. Dat is te zien in het gebiedje naast de Veerweg. Hier werd een dammetje aangelegd waarna het water in het moeras steeg. Een flink deel van de bomen werd afgeknaagd.

We hoorden dat dit dammetje best bijzonder is, in Nederland leggen bevers niet vaak dammen aan. Hier kunnen we goed zien hoe de bevers naast takken ook klei en zelfs baksteen hebben gebruikt. Ze benutten alles wat voorhanden is, ook dammen van maiskolven komen voor.

Laat de bever zijn gang gaan en er ontstaat een ingenieus systeem van stroompjes en begroeiing waar het waterpeil min of meer gelijk blijft. Het omknagen van bomen zorgt voor meer licht waar veel planten en dieren van profiteren. Aalscholvers en ijsvogels zitten graag op de takken van zo'n afgeknaagde boom boven het water.

Onze gids (en de wetenschap) weet niet of de bever een plan heeft of dat hij gewoon maar ergens begint. Hetzelfde geldt voor de omgevallen bomen, die liggen altijd keurig dezelfde kant op. Is dat omdat de bevers een goede inschatting kunnen maken van de valrichting? Of stonden de bomen toch al wat scheef aan de waterkant?

We vroegen ons af wat er gebeurt als alle bomen in de hoek bij de Veerstraat zijn afgeknaagd. Britt legde uit dat de natuur in de zomer wat kan herstellen, want dan schakelt de bever over op een menu van grassen en waterplanten. Als er echt te weinig bomen in de omgeving zijn, gaat de bever op zoek naar een nieuw territorium, maar dat lijkt hier nog lang niet geval.

Bedreigingen en bescherming

De bever heeft alleen de wolf als natuurlijke vijand. Maar die waagt zich liever niet aan een bever zolang hij genoeg ander voedsel heeft. De grootste vijand van de bever is dus de mens die zijn leefgebied inperkt, hem overrijdt of opjaagt. De bever is een beschermde soort, die niet mag worden gedood en verstoord. Zijn graafwerk in dijken en dammen kan echter hinderlijk en gevaarlijk zijn. Dat speelt vooral bij hoog water als hij een hoger gelegen heenkomen zoekt.

Er wordt geëxperimenteerd met diervriendelijke maatregelen om overlast tegen te gaan, bijvoorbeeld door gebruik van gaas en keien op dijken, misleiden met bever-

Boom met knaagsporen. Foto: werkgroep Jufferswaard

geil, het aanleggen van bevereilandjes en -terpen, een buis door de dam. Bevers zijn echter minstens zo inventief als mensen, dus is het zoeken naar wat werkt. In extreme gevallen van overlast mag tot afschieten worden overgegaan. Britt wijst erop dat dat weinig effectief is, want een geschikt territorium wordt snel weer bezet en vaak worden dan extra jongen geboren.

Ook samenleven met andere dieren kan ingewikkeld zijn. Komen er vissen in de problemen als ze de Heelsumse beek willen opzwemmen waar nu een dammetje ligt? Zijn er vogels die minder blij zijn met het verdwijnen van hoge bomen of een hoger waterpeil?

Nog veel vragen te beantwoorden voor ecologen. In ieder geval horen de bevers thuis in het rivierenlandschap en leveren ze met hun dam en goed zichtbare burcht een fantastische bijdrage aan de natuurbeleving in de Jufferswaard.

Britt van Zelst is promovenda op het gebied van bevers en hun ecologie en werkt bij onderzoeksinstituut NIOO. In het bijzonder onderzoekt ze hoe mens en bever duurzaam kunnen samenleven.

De IVN-werkgroep Jufferswaard zorgt in de herfst en wintermaanden voor het openhouden van zichtlijnen en het zichtbaar houden van de restanten van de baksteenindustrie in de Jufferswaard.

Dit artikel is geschreven door Hermien Mijnen, coördinator van de werkgroep Jufferswaard.

Het is wat het is

AUTEUR EN FOTO'S: MARY DE JONG

Het is nog vroeg als ik mijn auto de kleine parkeerplaats opdraai. Yes, nog geen andere auto te zien. Ik loop het veld in, sta even stil en kijk en luister om me heen. En zucht. Stilte Héérlijk!

Het hek van de schaapskooi staat open, ondanks het bordje 'Hek sluiten'. 'Mmm, wat aso', denk ik en doe het hek dicht. Later wordt me duidelijk dat de schaapskooi geen schaapskooi meer is. Overal staan de hekken open en hier en daar is het bordje 'Hek sluiten' verwijderd. Ook zijn zandpaden nu bestrooid met grind. 'Mmm, het nieuwe beleid is aangeharkt.'

Een geluidje boven mijn hoofd, trekt mijn aandacht naar de takken van de bomen. Het knarst en kirt wat. Ik pak mijn telefoon uit mijn broekzak en laat een app het vogelgeluid scannen. Een roodborsttapuit! Na wat turen, zie ik hem zitten. 'Wel een beetje stom dat ik als natuurmens dit op moet zoeken. En überhaupt dat ik mijn telefoon gebruik in de natuur.'

Verderop zie ik een bankje langs het omhooglopende pad. Lekker beschut onder een boom. Dat wordt mijn doel. Tot mijn schrik zie ik twee kletsende dames met hun honden mij tegemoet lopen. Ik versnel mijn pas. Net voordat zij bij mijn bankje zijn, schiet ik voor hen langs. 'Mijn plek! Opzouten met je labradoodles, stomme modebeesten.' De dames wensen me in het voorbijgaan een fijne dag en lopen rustig keuvelend door.

Ik zit en kijk het weidse veld over. En zucht ... stilte ...

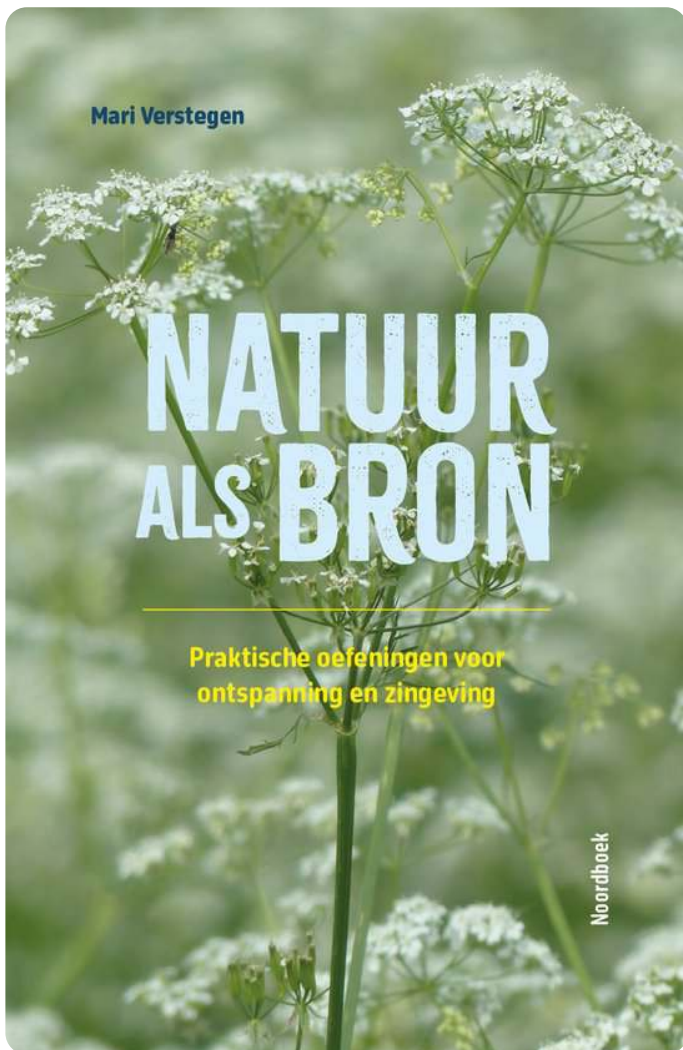

Zwarte kogel

heerlijk!

Dan doorkruisen sportievelingen mijn landschap met ferme pas. 'Waarom dragen zij, in hemelsnaam van die felgekleurde shirts als ze in de natuur gaan rennen?!' Gelukkig ... ze zijn weer weg. Ik begin aan mijn recensie over *Natuur als bron*; praktische oefeningen voor ontspanning en zingeving van Mari Verstegen. Na een inspirerend gesprek met Mari over trainingen in de ouderenzorg – waardoor ik bijna uit elkaar barstte van enthousiasme – besloot ik zijn boek *Natuur als bron; Praktische oefeningen voor ontspanning en zingeving* een kans te geven. Anders had ik het wellicht als 'te zweverig' afgedaan. Nu

SoortenKijker

De nieuwe webapp SoortenKijker is online. Groene Bondgenoten heeft samen met Waarneming.nl deze webapp ontwikkeld en maakt gebruik van data uit Waarneming.nl en de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF), om een actuele indicatie te geven over de gekozen locatie. Het handige van de webapp is dat je kunt zien welke soorten er in een bepaald gebied zouden moeten voorkomen en welke door vrijwilligers zijn geteld. De informatie uit de SoortenKijker is het startpunt om met elkaar in gesprek te gaan over de gezondheid van je leefomgeving en om in actie te komen de biodiversiteit in de eigen omgeving – juist buiten natuurgebieden – te herstellen. (<https://soorten kijker.groenebondgenoten.nl/>).

Reuzenbalsemien verwijderen

In juni gaan we in de Jufferswaard aan de slag met het verwijderen van de reuzenbalsemien. Wil jij ook meehelpen? Neem dan contact op met de coördinator van de werkgroep Jufferswaard, Hermien Mijnen (hermien.mijnen@outlook.com).

ben ik geraakt door de boodschap: 'het is wat het is'. Het grind knarst. Geërgerd kijk ik op. Wéér twee fietsers. 'Straks eens opzoeken of je hier wel mag fietsen. En waarom schreeuwen mountainbikers altijd zo naar elkaar?! En dat continue gezoem van de snelweg op de achtergrond vind ik ook niks.'

En zo worstel ik door. Oordelend over anderen, situaties, mezelf (want ik vind dat ik te veel oordeel over anderen, situaties, mezelf). In mijn hoofd ratelt het, sist het, klopt het, zoemt het. Ik herken het bij sommige van mijn natuurmaatjes; de ergernissen, de boosheid, het oordelende vanuit passie voor de natuur.

Dan zie ik een mier langs mijn broek omhoog kruipen. Nieuwsgierig probeer ik mijn blik zo dichtbij mogelijk te krijgen zonder haar te storen. Ik hoor de vogels weer. Waren zij net gestopt dan? Ook zie ik een zwarte kogel, een miljoenpotige, het pad oversteken. En waren al die bloemetjes er net ook al?

Op mijn terugweg groet ik de voorbijgangers vriendelijk. Ook zij komen genieten van dit stukje Veluwezoom. Onbewust heb ik oefeningen gedaan die Mari Verstegen beschrijft. Voor aandacht, stilte en open ontvankelijke houding met oordeelloosheid.

De volgende keer ga ik nog iets vroeger op de dag dit veld in. Meer rust. Maar voor nu is het wat het is. En dat is ok.

Weidebeekjuffer

AUTEUR EN FOTO'S: JEANNET SCHEFFER

Wie eenmaal de weidebeekjuffer (*Calopteryx splendens*) heeft gezien zal deze fraaie libellensoort niet snel vergeten. Zeker het mannetje, met een diepblauw pigment in prachtige vleugels en zijn gracieuze vlucht. Het woord *splendens* staat niet voor niets in de naam, werkelijk een schitterende soort!

Het vraagt van mijn kant vaak veel geduld en sluipwerk om deze soort met mijn macrolens te 'vangen'. Met name de mannetjes zijn heel sensitief. Zien zij beweging, dan schieten ze meestal snel weg. Voor het mannetje pak ik dan toch maar regelmatig de telelens na vaak de nodige mislukkingen om dichtbij te komen. Het vrouwtje wil wel rustiger blijven zitten, maar is wat moeilijker te spotten door haar metallic groene camouflagekleur.

In ons prachtige gebied van de Zuidwest Veluwe zijn ze op verschillende plekken te zien. Nodig is met name een zuurstofrijke, deels zonnige en stromende beek zoals de Heelsumse beek in de Jufferswaard. Juni en juli zijn de

hoogtijmaanden voor deze fraaie juffer. Maar met wat geluk van begin mei tot begin september te zien!

Er wordt veel geïnvesteerd in voortplanting. De mannetjes patrouilleren druk om andere concurrenten weg te jagen en een vrouwtje te kunnen bevruchten. Dat gaat er soms fel aan toe. Tijdens het baltsen laten ze hun prachtige vleugels druk klapperend open zien. Na de paring worden de eitjes vaak onder water aan waterplanten afgezet. En dan maar hopen dat deze na 1 of 2 jaar weer een nieuwe generatie weidebeekjuffers geeft! Gelukkig is deze soort niet bedreigd en breiden ze zich zelfs wat uit qua leefgebied richting het westen.

Mijn dag is altijd goed wanneer ik de weidebeekjuffers weer heb zien fladderen in het voorjaar en de zomer!

Bronnen

Vlinderstichting en *Veldgids libellen* van Frank Bos, Marcel Wasscher en Weia Renboud van de KNNV

Weidebeekjuffer vrouw

Weidebeekjuffer man

Algemene ledenvergadering

De algemene ledenvergadering zal plaatsvinden op **zaterdagochtend 27 september 2025**. Medewerkers van de Golfbaan in Heelsum zullen met een wandeling laten zien hoe hun baan natuurvriendelijk is ingericht en een tehuis is voor veel soorten planten en dieren. Noteer de datum alvast in je agenda. Meer informatie volgt in het herfstnummer van de Zuidwester.

Gelderse IVN-middag

Op **zaterdag 28 juni** vindt de Gelderse IVN-middag plaats. Het moment waarop IVN-vrijwilligers en -beroepskrachten uit Gelderland elkaar kunnen ontmoeten.

Tijd: 14.00 – 17.00u, inloop vanaf 13.30 uur

Locatie: IVN-lokaal bij Praktijk Centrum Bomen, Asselsestraat 328b, 7312 TR Apeldoorn

Informatie en aanmelden: www.ivn.nl/provincies/gelderland/natuuractiviteiten/gelderse-ivn-middag-2025/

Het swingt in de wilde wingerd

AUTEUR EN FOTO RECHTSONDER: SEP VAN DE VOORT

In de almaar warmer wordende zomers van de laatste jaren is het vaak wat minder aantrekkelijk om de natuur in te trekken en veel verleidelijker om stil in de tuin te zitten. Maar ook daar valt genoeg te beleven.

Zo werd ik afgelopen jaar steeds meer gefascineerd door de begroeiing op onze schuur die ik, meer vogelliefhebber dan plantenman, altijd domweg klimop noemde. Het was me natuurlijk in al die jaren wel opgevallen dat het een geliefde uitwijkplaats was voor het kleine vogelgrut in de tuin. Zodra de sperwer – die vlakbij in het bos bivakkeert – zijn brutale snavel boven onze tuin vertoont, stuiven alle mussen met luid kabaal in het groen aan de muur.

Ook op warme, zonnige dagen willen ze nog wel eens verkoeling zoeken in de schaduw die de plant biedt. Als de zon daarentegen op de met groen bedekte muur staat, klinkt het alsof er zich onder de bladeren een complete stad bevindt. Het is een gezoem van jewelste en in deze stad zijn honderden, misschien wel duizenden bijen (en natuurlijk ook vele andere insecten) op zoek naar nectar. Het is wel een vredige stad: nergens een wanklank, de bijen bewegen zich relaxed door het struweel en voor iedereen is er plek. Als je er langs loopt, klinkt het alsof er één groot koor de grondtoon van een nieuw lied neuriet.

Op een warme zomeravond zoals zovele dat jaar, voelde ik de natuur dorsten naar een flinke regenbui. Het was een beetje bewolkt, dus een spatje regen was niet uitgesloten. En warempel, in de stilte hoorde ik ineens zachtjes het tikken van kleine regendruppels. Het gekke was alleen dat ik zelf geen enkele druppel voelde. Het getik kwam uit de meterhoge plant die onze schuur bedekt! Uit de bladoksels, dus verborgen onder het dichte bladerdek, komen trosjes kleine onopvallende bloemetjes tevoorschijn.

Het woord tros is niet toevallig, want de wilde wingerd (om deze plant gaat het, ben ik inmiddels achter gekomen) is familie van de druif. Aan een zo'n tros kunnen gemakkelijk 40 of 50 bloemetjes zitten. En aan onze muur moeten zich honderden, zo niet duizenden van zulke trossen bevinden. Als de bloem zich opent, krullen de vijf kroonblaadjes open waardoor de nectar beschikbaar komt. Enige tijd later vallen deze kroonblaadjes naar beneden, wat het zachte getik veroorzaakte dat ik even verwarde met regen. Per bloemetje komt 1 á 2 mg nectar per 24 uur vrij met een suikergehalte tot 67% op zonnige warme dagen. Over een zoete inval gesproken!

Zo kwam ik er die zomer dus achter dat in die stille bewegingsloze groene bladermuur aan onze schuur in werkelijkheid de hele zomer een groot feest aan de gang is. En als dan de herfst komt en de wilde wingerd het einde van

Foto: Pixabay

het feest voelt naderen, sluit hij af met een daverend vuurwerk. Voor hij zijn bladeren laat vallen, kleurt hij alles in een gloedvolle apotheose van alle tinten rood en oranje die je maar kunt bedenken. Ik kijk niet echt uit naar het eind van de zomer, die kan me niet lang genoeg duren, maar dit is zeker een prachtige afsluiting.

Vissen in het bos

AUTEUR: MARIA VAN KEMPEN. FOTO: ROMEO NEUTEBOOM SPIJKER VAN VISWERKGROEP DE PRIK (RAVON)

Ineens was het vaker in het nieuws, het vissenbos. Ik hoorde dat het goed is voor de biodiversiteit en het lijkt gemakkelijk te maken. Daar wil ik meer van weten.

Ik neem contact op met Sybren van Geene, student bos- en natuurbeheer aan Yuverta mbo Velp. Hij vertelde erover op de radio, bij Vroege vogels. Hij heeft zelf vissenbossen aangelegd. Sybren deed dat eerst voor een praktische opdracht, om vaardigheden, zoals landmeten, meten van stroomsnelheid en tekenen op de computer te oefenen. Enthousiast geworden legde hij tijdens een stage ook vissenbossen aan; zo werd hij een soort onderwaterboswachter.

“Kleine dieren hebben in een stromende beek met weinig structuur nauwelijks beschutting,” legt Sybren uit. “Een vissenbos zorgt ervoor dat waterinsecten, kleine vissen en macrofauna in het algemeen zich verstoppen tussen takken en dat waterplanten beter groeien.” “Hoe maak je zo’n vissenbos,” vraag ik. Het klinkt behoorlijk eenvoudig. Je zaagt palen uit struiken. Die zet je vast in de bodem van de beek, bijvoorbeeld in de vorm van een driehoek tegen de oever. Je vlecht dunnere takken tussen de palen, zodat een gevlochten afrastering ontstaat. De ruimte daarbinnen vul je met kleinere takken. Al na een week of drie waren er op de plek van het vissenbos veel meer visjes!

En ijsvogels gebruiken het vissenbos als jachtpost; ze wachten daar tot er een mals hapje voorbij zwemt.

Het lijkt me geweldig; je gaat een morgen met vrijwilligers aan de gang en de beken bruisen na korte tijd van leven. “Nee, zo werkt het niet,” legt Sybren uit. In zijn stage moest hij vooraf overleggen met het waterschap, met landeigenaren, die bang zijn voor overstromingen en met natuurbeheerders. En niet elke beekbodem is geschikt voor een vissenbos. Door het vissenbos versnelt de stroming ernaast en kan een lemige bodem wegspoelen en de beek lek raken. Daar ontstaat dan gemakkelijk een grintbodem. Op die harde bodem legt een beekprik graag eitjes. “Kun je zo beekprik in een beek terugkrijgen?” vraag ik. Helaas. “Als de prik er nog niet is, zal hij niet afkomen op een beetje grint.” Het valt niet mee om het vissen naar hun zin te maken!

“Wordt de bodem van de beek niet lek als je er palen in zet?” Sybren heeft geen ervaring met opgelegde beken met een leemlaag. Zelf gebruikte hij een waterpomp om gaten te maken. Uit een lans komt een harde straal waarmee je een gat in de bodem maakt. Sybren zou graag aan het werk gaan in de Heelsumse beek, omdat hij heeft gehoord dat de biodiversiteit daar niet geweldig is. “Een beverdam, dat is toch ook een soort bos?” probeer ik. Al weer mis: “Bevers blokkeren het water, het is bijna een muur en ze houden geen rekening met vissen.” Zo is het, dieren kunnen natuurlijk niet overal rekening mee houden.

Sybren heeft ook nog gewerkt met een kast, een kubus van een halve meter van gaas met een houten frame met onderin dakpannen en daarbovenop takken. Dat heet een rivierdonderpadnestkast. De rivierdonderpad houdt van schoon stromend water en legt eitjes onder de dakpannen. “We zijn nog op zoek naar meer geschikte vormen,” zegt Sybren. “Zo zijn er ook grotere bossen, evenwijdig aan de oever.” Nog genoeg te doen voor Sybren die graag wil blijven werken als onderwaterboswachter om de biodiversiteit in het water te verbeteren.

Kort van stuk

Op het internet vind je heel veel informatie over van alles wat met de natuur uit je omgeving te maken heeft. Albert Bos struikt voor elke editie van de Zuidwester het internet af op wederwaardigheden die voor u als lezers van de Zuidwester mogelijk interessant zijn.

Jubileumboek

'Het stromende water van de Veluwe' is een jubileumboek, gepubliceerd door de Bekenstichting, die zich richt op het behoud van Veluwe sprengen en beken. Het boek, met redactie door Frank de Zanger en anderen, biedt een diepgaand inzicht in de geschiedenis, ecologie en de menselijke invloed op het stromende water op de Veluwe. Het boek behandelt ook de sprengenbeken op de Veluwe, een uniek en Europees verschijnsel.

In het prachtig geïllustreerde boek komen sprengen en andere zaken die afhankelijk zijn van zuiver water in ons werkgebied, ter sprake. Onder andere:

- Ontstaansgeschiedenis van de grootste stuwwal van Nederland
- Hydrologische analyse van de Oorsprongbeek
- Ecologische biografie van het Binnenveld
- Ecologie van sprengen en sprengenbeken

Red onze nationale parken

Door de aangekondigde bezuiniging van 24 miljoen euro dreigen de nationale parken hun ziel te verliezen.

Natuur

De Nederlandse natuur is waardevol en karakteristieke landschappen en wateren vormen mede onze identiteit. Natuur en landschap zijn verweven met onze samenleving, van parken in de stad en vogels op het boerenland tot onze indrukwekkende nationale parken. Het kabinet ziet natuur dan ook breder dan alleen onze natuurgebieden. Zo staat het in het regeerprogramma: <https://www.rijksoverheid.nl/regering/regeerprogramma/4-landbouw-visserij-voedselzekerheid-en-natuur>.

Educatie en communicatie in de nationale parken

IVN heeft sinds de jaren tachtig, wanneer het merendeel van de Nationale Parken officieel werden ingesteld, de opdracht om de communicatie en de educatie in de parken te coördineren. Intussen is IVN in 20 van de 21 nationale parken actief bezig om mensen en organisaties met elkaar te verbinden, allianties te smeden en netwerken op te bouwen. Van meerjarenplan tot onderwijsprogramma's, informatiekranen, communicatie en participatietrajecten, bewonersavonden of natuur-recreatieve evenementen. In samenwerking met onder andere terreinbeheerders, vrijwilligers, overheden en recreatiebedrijven initiëren en organiseren IVN-coördinatoren een hoogwaardig aanbod van activiteiten en producten. Door de aangekondigde bezuiniging van 24 miljoen euro dreigen de Nationale Parken hun ziel te verliezen. Excursies en educatieprojecten verdwijnen, vrijwilligers worden in de steek gelaten en waardevolle samenwerkingen met ondernemers en bewoners stoppen. Laat jouw stem horen! Teken de petitie en red onze Nationale Parken.

Bronnen

<https://petities.nl/petitions/red-onze-nationale-parken>
<https://www.ivn.nl/nationale-parken/>
<https://www.ivn.nl/nieuws/treurige-bezuiniging-op-nationale-parken-gaat-juist-duur-uitpakken/>

Beleef de natuur

